

Janneke Metselaar

A. Dieleman, *Als de toekomst wacht... Over individualisering, vertrouwen en de sociale integratie van jongeren in West-Europa*. Assen: Van Gorcum, 2000. ISBN 90 232 3545 2, 116 blz., f 29,50.

Bij aanvang van het lezen van het boek *Als de toekomst wacht...* wordt duidelijk dat het goed gaat met de jeugd in West-Europa, in het bijzonder met de jeugd in Nederland. Onderzoek laat zien dat slechts een minderheid van de jongeren het minder goed doet en dat het slechts met een nog kleiner aantal slecht gaat. De auteur zet echter zijn vraagtekens bij genoemde uitkomsten van onderzoek en bij de interpretatie van gegevens. Klopt het beeld wel? Is het niet te eenzijdig?

In veertien korte paragrafen komen de belangrijkste maatschappelijke ontwikkelingen aan bod die zich in de afgelopen decennia hebben voltrokken of momenteel voltrekken (hoofdstuk 2). In een notendop passeren onder andere verschijnselen als verlenging van de onderwijsduur, variatie in samenlevingsvormen, pluralisering van de cultuur, variatie in de levensloop en relatieve deprivatie de revue. In Europees perspectief worden deze en overige onderwerpen kort aangestipt. Zonder dat elk onderwerp afzonderlijk uitgebreid behandeld wordt, komt in ieder van de paragrafen de kern ervan aan bod. De paragrafen hebben met elkaar gemeen dat in elk ervan op enigerlei wijze zorg wordt uitgesproken ten aanzien van de betreffende ontwikkelingen en de gevolgen ervan voor de huidige generatie jongeren.

Aansluitend op de bespreking van belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen, wordt duidelijk dat de jeugd in menig Europees land het object van onderzoek is (hoofdstuk 3). Naast vergelijkende Europese studies betreft dit nationale onderzoeken naar jongeren in Engeland, Frankrijk, Duitsland, Italië en Zweden. Dieleman constateert dat in de verschillende onderzoeksprojecten meer en meer sprake is van een 'methodenmix'. Kwantitatieve onderzoeksmethoden (surveys) en kwalitatieve onderzoeksmethoden (interviews, groepsdiscussies) gaan samen, waarbij kwalitatieve onderzoeksmethoden een steeds belangrijkere positie in nemen. In feite is de jeugd niet zozeer object van onderzoek als wel subject. De auteur constateert een verschuiving in het opvoedingsperspectief die een weerslag heeft op de benadering van jongeren in onderzoek. Kinderen en adolescenten zijn 'constructeurs' die in interactie met anderen verkeren en hun omgeving mee beïnvloeden. Zij hebben een standpunt, een mening, een visie, een kijk op de gang van zaken die in het onderzoek tot hun recht moeten komen.

De eerder genoemde maatschappelijke ontwikkelingen en de uitkomsten van (vernieuwd) onderzoek naar jongeren in Europa roepen bij de auteur de vraag op of het voorbodes zijn van veranderingen die zich aandienen en of ze wijzen op sluipende desintegratie en fragmentering in westerse samenlevingen. Vanuit verschillende sociologische invalshoeken wordt deze problematiek nader geanalyseerd (hoofdstuk 4). Achtereenvolgens komen expansie, ontgrenzing en belevingswereld, individualisering, sociale integratie, vertrouwen en geweld aan de orde. Het proces van de individualisering en de gevolgen van individualisering nemen in deze analyse een belangrijke plaats in. Zonder expliciet een voorkeur uit te spreken voor deze of gene opvatting ten aanzien van individualisering, laat de auteur zowel de

positieve kanten als de schaduwzijden ervan zien. Het proces van individualisering blijkt in het bijzonder van invloed op het gezin en op het onderwijs.

De auteur zet verschillende visies op de meest wenselijke opvoedingsstijl uiteen en concludeert dat de kijk op het gezin in beweging is. Die beweging houdt volgens hem een kentering in: er ontstaat meer aandacht voor het belang van waarden en voor de noodzaak om jongeren te confronteren met normen en regels, zonder dat affectie en autonomie in de opvoeding echter in het gedrang komen. Zodoende wordt in de moderne opvoeding steeds meer gezocht naar een balans. Maar er bestaat geen eenduidige opvatting over de verhouding tussen autonomie en controle in de moderne opvoeding. Vanzelfsprekendheden zijn komen te vervallen en de toekomst zal uitwijzen of een nieuw besef van waarden en normen het gezinsleven zal bepalen.

Ook het onderwijs is in ontwikkeling. Toetreding tot de arbeidsmarkt is de grootste drijfveer achter de keuze voor het volgen van een opleiding. Rationaliteit en keuzebewustheid voeren daarin de boventoon. De toekomst van jongeren is sterk afhankelijk van de aard en het niveau van de opleiding die zij voltooien. Daarnaast worden jongeren ertoe aangezet snel en efficiënt door hun schooltijd en hun studietijd heen te gaan. De auteur haalt de Franse microsocioloog Dubet aan en komt aan de hand van diens opvattingen tot de conclusie dat de consequenties van meer kansen en keuzemogelijkheden in het onderwijs voor adolescenten niet onverdeeld positief zijn. De veranderingen in de betekenis van onderwijs impliceren een 'dwang' om te kiezen, een grotere prestatiedruk, meer concurrentie en een relatieve verslechtering van de positie van de adolescenten zonder een succesvolle schoolloopbaan.

Op een enkele foutieve bronvermelding na is het boek *Als de toekomst wacht* rijk aan informatie. In vogelvlucht krijgt de lezer een goed beeld van recente maatschappelijke ontwikkelingen in eigen land, maar ook van de ontwikkelingen in overige Europese landen. Bovenal wordt een helder beeld geschetst van de meest belangrijke actoren op het gebied van jeugdonderzoek in de betreffende landen. Een zich op het welzijn van Europese jongeren oriënterende lezer zal veel baat hebben bij dit overzicht. Daarnaast vormt het een 'eye-opener' voor de meer ingewijde jeugdonderzoeker die door de bomen van Europese onderzoeksprojecten het bos niet meer dreigt te zien.

Het boek heeft echter niet alleen informatiewaarde. De lezer wordt tevens nadrukkelijk aan het denken gezet. Op de centrale vraag óf het wel zo goed gaat met de jeugd in Europa volgen nieuwe vragen die overigens lang niet alle beantwoord worden. De goede overzichtstudie en inhoudelijke sociologische beschouwingen voorkomen echter dat de lezer zich met een kluitje in het riet gestuurd voelt. Voor zover er voorzichtige conclusies getrokken worden, zijn deze niet rooskleurig. In het boek wordt de zorg uitgesproken over de toekomst van jongeren in Europa. *Als de toekomst wacht...* kan gelezen worden als een stimulans voor degenen die zich in jongeren in Europa en hun ontwikkeling verdiepen, om mee te denken over de toekomst van de jongste Europese generatie en daarmee die van de overige generaties. Want het is tenslotte nog maar de vraag of de toekomst op zich laat wachten.... .